

Jordi FERRER i PUMARETA (2011). *El traç del progrés. Els fonaments cartogràfics del procés d'eixample urbà de Vilanova i la Geltrú a la segona meitat del segle XIX. Vilanova i la Geltrú: Institut d'Estudis Penedesencs, 183 p.*

Els mapes urbans ens poden dibuixar tant la ciutat real com la ciutat planejada o fins i tot la ciutat imaginada. Coneixem mapes que ens mostren com eren les ciutats en un moment històric concret, però també mapes de com algunes ciutats van ser pensades o planificades malgrat que, en la realitat, es construïssin de manera molt diferent. Tota la cartografia, sigui del tipus que sigui, és una eina excel·lent per estudiar disciplines urbanes tenint en compte aspectes com ara els models de creixement o la implantació de les infraestructures, però també per interpretar-hi les tensions polítiques o les ambicions econòmiques. I aquest exercici és precisament el que fa Jordi Ferrer i Pumareta amb la cartografia de Vilanova i la Geltrú a la segona meitat del segle XIX.

Els mapes són el fil conductor d'aquesta història urbana que pren com a punt de referència una bona part de la cartografia realitzada entre 1860 –començant pel *Plano y vista general de Villanueva y Geltrú* de l'enginyer Francesc Xavier Lluç i Rafecas– i 1896, amb el plànol del *Proyecto de saneamiento de Villanueva y Geltrú* de Francesc Macià, el futur president de la Generalitat de Catalunya. Són gairebé una vintena de mapes de molt diversa tipologia, concepció i realització: manuscrits i impresos, de planejament urbanístic i de projectes diversos com ara ferrocarrils o carreteres, que fixen moments claus per entendre l'evolució urbana de Vilanova, amb un especial èmfasi per la zona d'eixample entre el nucli antic i la platja. L'estudi va desgranant tota la història urbana a partir de les dades que contenen els mapes i també de les dades al voltant de la gestació i recepció dels mapes que l'autor ha anat recercant i que constitueixen en molts casos notícies inèdites. Cal fer esment de l'estudi, la revaloració i la datació que es fa del ja mencionat mapa de Lluç i Rafecas, així com del magnífic *Plano General de Villanueva y Geltrú. Líneas de prolongación y proyecto de puerto* de 1876, promogut per Francesc Gumà amb l'objectiu de fixar l'eixample urbà de la ciutat. D'aquest mapa, l'autor del llibre ja n'havia fet una primera aportació, juntament amb Anna Mompart, en ocasió d'una edició facsímil feta l'any 2007.

Com assenyalava en la presentació del llibre el regidor d'Urbanisme de la ciutat estudiada, la puixança social i econòmica que va experimentar Vilanova i la Geltrú en el segle XIX té molt a veure amb el comerç amb Amèrica i amb la Revolució Industrial. Els vilanovins que van fer fortuna a Amèrica, sobretot a Cuba, tornen a casa amb el desig de contribuir a modernitzar i embellir la ciutat sense oblidar, però, els guanys econòmics que poden comportar tots aquests projectes.

Les aspiracions dels anomenats *indianos*, juntament amb la presència a la ciutat d'homes d'estat amb un pes polític molt rellevant –és prou clar que parlem de Víctor Balaguer– fan de Vilanova un ciutat molt dinàmica. I és aquest dinamisme, en relació a l'evolució de l'exemple de la ciutat, el que ens explica molt detalladament Jordi Ferrer i Pumareta a partir del contingut dels mapes realitzats en aquells anys. Les informacions que ofereix fan palès que l'autor ha dut a terme un treball molt exhaustiu de buidat d'arxius i de bibliografia.

Aquesta obra però, no és pròpiament un llibre d'història de la cartografia. És un llibre sobre l'evolució de l'exemple vilanoví prenent com a base la cartografia gestada en aquest procés. Els mapes són –tal com especifica el títol– una traça o un testimoni d'una evolució urbana no exempta de discussions i debats, amb un rerefons fonamentalment econòmic. I a partir d'aquí aporta moltes dades essencials per a bastir la història de la cartografia de la ciutat. I no només de la cartografia sinó també de la història social, econòmica i urbana de Vilanova i la Geltrú. Hem d'agrair a l'autor que la cartografia no sigui només un recurs il·lustratiu, com passa sovint en tot tipus de llibres, i esdevingui una font de documentació de primer ordre. De fet, si hem de fer un retret al resultat editorial, és precisament del contrari. Lamentem que l'edició d'aquesta obra, basada en els mapes, no hagi pogut comptar amb una il·lustració de més pes i qualitat. La reproducció en format de segell dels mapes estudiats és totalment il·legible per al lector, i la solució de reproducció a les darreres pàgines no supleix aquesta mancança. Encoratgem els editors –l'Institut d'Estudis Penedesencs– i els col·laboradors –l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú– a repensar el llibre per a una futura reedició amb les il·lustracions que es mereix. És un llibre d'interès per a molts lectors d'un àmbit geogràfic que va més enllà de Vilanova i la Geltrú i que, sovint, no tenen al cap o no coneixen la trama urbana i la denominació dels carrers vilanovins.

Poques ciutats catalanes disposen d'un estudi com aquest de Vilanova i la Geltrú que presenta una seqüència de l'evolució d'exemplar de la ciutat bastida a partir de la seva producció cartogràfica. La història a través dels mapes desgranada per Jordi Ferrer i Pumareta esdevé una detallada i documentada història urbana de la ciutat.

M. Carme Montaner